

Odbavčitev neprijavljenih dohodkov posameznikov

Jernej Podlipnik*

UDK 336.226.11:340.5(497.4:497.5:497.11:436)

Review scientific paper / pregledni znanstveni rad

Received / primljeno: 30. 1. 2014.

Accepted / prihvačeno: 18. 12. 2014.

Članek razloži, kako davčni organi na splošno, posebej pa v izbranih državah (Hrvaška, Srbija, Avstrija in Slovenija) ravnaajo, kadar ugotovijo, da se je čisto premoženje posameznika povečalo ali pa je bila njegova potrošnja nesorazmerna v primerjavi z obdavčenimi in davka prostimi viri v določenem obdobju. Ta vrzel se šteje za neobdavčen dohodek posameznika v določenem obdobju. Ko davčni organi v postopku davčnega nadzora ugotovijo verjetno višino dohodka s pomočjo navzven vidnih okoliščin (povečanje premoženja in poraba), ga tudi obdavčijo. Pri načinu obdavčitve vse obravnavane države izhajajo iz enake ideje, ureditve pa se med sabo precej razlikujejo. Avtor te ureditve prikaže, jih med sabo primerja in oceni.

Ključne besede: verjetno obdavčenje, neprijavljeni dohodek, ocena davčne osnove, metoda spremembe neto premoženja, Slovenija, Hrvaška, Srbija, Avstrija

* doc. dr. sc. Jernej Podlipnik, davčni svetovalec in docent javne uprave na Fakulteti za državne in evropske študije, Kranj, Slovenija (tax advisor and assistant professor at the Graduate School of Government and European Studies, Kranj, Slovenia, e-mail: jernej.podlipnik@fds.si)

1. Uvod

Izogibanje plačilu davkov (t.i. davčna evazija) se v večji ali manjši meri pojavlja v vseh državah sveta, kjer povzroča nezaželeno davčno vrzel. Eden od načinov za boj proti davčnim evazijam oziroma za odpravo njihovih posledic so tudi cenitve davčne osnove za tiste obdavčljive transakcije, ki bi morale biti prijavljene davčnim organom in od katerih bi moral biti odmerjen ali obračunan davek. S cenitvijo se ugotavlja verjetna davčna osnova in gre torej za t. i. verjetno obdavčenje. Ena od najpogosteje uporabljenih metod za ugotavljanje davčne osnove s cenitvijo, kadar je treba ugotoviti (rekonstruirati) višino dohodka, ki ga je dosegel davčni zavezanec, je kombinacija dveh metod, in sicer t. i. metode spremembe vrednosti neto premoženja v določenem obdobju in t. i. metode ugotavljanja porabe tega obdobja. Uporaba kombinacije teh dveh metod primerjalno-pravno pogosto ni izrecno predpisana v zakonodaji, ampak jo davčni organi v praksi uporabljajo, ker so dolžni davčno osnovo ugotoviti v višini, ki najbolj ustreza resničnosti (Thuronyi, 1996: 408). Kadar uporaba omejenih metod ni izrecno predpisana, je davčnim organom prepuščeno, da zasledujejo javni interes na najbolj ustrezen način, drugje pa to namesto njih naredi že zakonodajalec, ki predpiše pogoje, v katerih primerih so davčni organi dolžni uporabiti točno določeno metodo cenitve oziroma kombinacijo metod.

V članku bo najprej predstavljen teoretični temelj za ugotavljanje dohodka z uporabo metod spremembe vrednosti neto premoženja in metode porabe premoženja, nato sledi opis veljavne ureditve glede fizičnih oseb v izbranih državah, in sicer v Sloveniji, na Hrvaškem, v Srbiji in Avstriji. Sledita medsebojna primerjava ureditev in zaključek.

2. Cenitev dohotka na podlagi metode spremembe vrednosti neto premoženja v davčnem obdobju in metode porabe v tem obdobju

2.1. Teoretično definiranje dohodka fizičnih oseb

Dohodek je pojem ekonomskega izvora, ker pa ima vpliv na pravice in obveznosti na različnih pravnih področjih, npr. civilnem pravu, pravu socialne varnosti, davčnem pravu (Tipke, Lang, 2013: 274), gre tudi za pravno pomemben pojem. Dohodek lahko ekonomsko opredelimo kot tok sred-

stev v določenem časovnem obdobju, med tem ko je premoženje zaloga sredstev¹ v določeni časovni točki (James, Nobes, 2000: 209).

V razvoju definiranja dohodka fizičnih oseb za davčne namene sta se tradicionalno razvili dve teoriji: teorija izvora in teorija čistega donosa. Značilnost prve, ki jo prištevajo Bernardu Fuistingu (Jelčić, 2011: 126–126), je, da med dohodke uvršča le prejemke iz trajnih, obnavljajočih se virov, ki jih v določenem obdobju pridobi fizična oseba, da bi z njimi zadostila svojim eksistenčnim in drugim osebnim potrebam (Jelčić et al., 2002: 293). Po drugi, imenovani tudi von Schanz-Haig-Simonsova oziroma teorija SHS, pa je dohodek čista vsota potrošnje in varčevanja (Tiley, Loutzenhiser, 2012: 21–22) v določenem časovnem obdobju.² Današnji davčni sistemi obdavčitve fizičnih oseb praviloma ne definirajo dohodka po kateri od omenjenih teorij, kajti davčno-pravna teorija je razvila še tretjo teorijo, poimenovano teorija tržnega dohodka, po kateri so z davkom na dohodek fizičnih oseb obdavčeni tisti dohodki, ki so pridobljeni na trgu v določenem časovnem obdobju. Tržni dohodek je vsako čisto povečanje sredstev (ekonomske moči) davčnega zavezanca, zato se sredstva, glede katerih obstaja obveznost vračila, ne štejejo za dohodke (Kobal, 2004: 37). Po tej teoriji zakonodajalec v katalogu opredeli dohodke, ki so obdavčeni z davkom na dohodek fizičnih oseb (Tipke, Lang, 2013: 276). Če v katalogu dohodkov določen dohodek ni opredeljen kot obdavčen dohodek, tega dohodka ni mogoče obdavčiti, vendar pa po drugi strani sodobne države praviloma poznajo kategorijo t. i. drugih dohodkov, ki je pogosto vsebinsko povsem odprta, saj kot obdavčljiv opredeli vsako povečanje premoženja, ki ne spada v katero od preostalih kategorij dohodkov (npr. dohodki iz zaposlitve, dohodki od dejavnosti, dohodki iz premoženja) in hkrati ni izrecno izvzeto iz obdavčitve po zakonu o obdavčitvi dohodkov fizičnih oseb.³ To pomeni, da se pojem dohodka precej približuje definiciji dohodka po teoriji čistega donosa (SHS teorija).

¹ Gre pravzaprav za odloženo porabo oziroma varčevanje.

² Ta teorija je v svoji čisti obliki v praksi težko izvedljiva, saj obdavčuje tudi nerealizirane kapitalske dobičke, pripisane najemnine, prispevke za socialno varnost ob plačilu v zavod ipd. (Stanovnik, 2004: 84–86).

³ Npr. 105. člen slovenskega Zakona o dohodnini, 29. paragraf avstrijskega Einkommensteuergesetz, 32. člen hrvaškega Zakona o porezu na dohodak, 85. člen srbskega Zakona o porezu na dohodak građana, 8. poglavje zakona Združenega Kraljestva (Income Tax, Trading and Other Income Act 2005) vsebuje tudi posebno kategorijo drugih dohodkov, katere namen je zajeti vse tiste dohodke, ki jih ni mogoče uvrstiti v katero od preostalih kategorij dohodkov (npr. dohodki iz dejavnosti, dohodki iz zaposlitve, dohodki iz premoženja) oziroma ne spadajo med dohodke v smislu zakona o obdavčitvi dohodka fizičnih oseb.

2.2. Dohodek obdobja je vsota potrošnje in spremembe čistega premoženja

Kot je bilo pojasnjeno, je dohodek po teoriji čistega donosa (SHS teorija) mogoče opredeliti kot vsoto potrošnje in varčevanja v določenem obdobju. Čeprav ureditve obdavčitve dohodkov fizičnih oseb v sodobnih državah na generalni ravni ne definirajo dohodka po tej teoriji, jo v bolj ali manj čisti obliki vseeno uporabljajo za potrebe cenitve dohodka (Thuronyi, 1996: 408–409), in sicer takrat ko davčni organ (po lastni diskreciji ali zaradi odločitve zakonodajalca) ugotavlja davčno osnovo z uporabo naslednje predpostavke: dohodek določenega obdobja (I) je vsota potrošnje (C) in spremembe vrednosti čistega (neto) premoženja (ΔNW) v tem obdobju. S formulo: $I = C + \Delta NW$.

Logika te metode je zelo preprosta: davčni zavezanec (fizična oseba) lahko v določenem obdobju poveča svoje neto premoženje oziroma potroši sredstva le iz virov, ki so obdavčljivi ali pa so davka prosti. Če davčni organ ugotovi, da se je v določenem obdobju premoženje davčnega zavezanca povečalo oziroma je imel davčni zavezanec potrošnjo, ne da bi zanj obstajali dejansko obdavčeni ali davka prosti viri, lahko s cenitvijo ugotovi, kolikšni so dohodki, ki bi morali biti obdavčeni, pa niso bili, ker jih zavezanec ni prijavil. Tudi cenitev izvede davčni organ s pomočjo primerjave čiste (neto) vrednost premoženja na koncu in na začetku določenega obdobja (npr. koledarskega leta ali več koledarskih let), porabo v tem obdobju in obdavčenih ter davka prostih virov tega obdobja. Pri preverjanju premoženja se davčni organi osredotočajo predvsem na navzven vidno premoženje, ki je vpisano v evidencah, kot so nepremičnine, delnice in poslovni deleži, avtomobili, plovila, denarna sredstva na bankah ipd., pri porabi pa na evidentirano potrošnjo, kot so nakupi prek plačilnih in kreditnih kartic, dvigi denarnih sredstev z bančnih računov z namenom zasebne potrošnje,⁴ plačilo virmanov preko finančnih institucij ipd.

2.3. Vrsta dohodka in uporaba davčne stopnje

Ko je na podlagi opravljene cenitve ugotovljena davčna osnova, je treba ugotoviti še, za kakšno vrsto dohodka gre v posameznem primeru. Države

⁴ Pri dvigih je treba biti pozoren, da se zneski ne podvajajo, kajti dvig zneska za plačilo položnice je treba upoštevati le enkrat, ne pa da bi se kot poraba prvič upošteval pri dvigu, drugič pa pri plačilu položnice (Kolar, Kuralt, 2014: 353–354).

poznajo dve ureditvi, po prvi je treba vrsto dohodka z določeno stopnjo verjetno ugotoviti v konkretnem primeru, da bi se na ta način lahko ugotovila pravilna davčna osnova in nanjo uporabila pravilna davčna stopnja. Po drugi pa že zakon določa, za kakšen dohodek gre v posameznem primeru oziroma kako se tako ugotovljen dohodek obdavči.

V prvem primeru in če je to mogoče, se vrsta dohodkov ugotovi v postopku, sicer pa uporabi domnevo, da je treba ocenjeni dohodek prišteti tisti vrsti dohodka, iz katerega najverjetneje izvira prirast premoženja (Wakounig, 1998: 71), če pa ta ugotovitev ni mogoča, pri čemer ni dvoma, da gre za obdavčen dohodek, se prirast neto premoženja oziroma evidentirana potrošnja obdavči kot drugi dohodek. V drugem primeru že zakon predpisuje, kako se s cenitvijo ugotovljena davčna osnova obdavči.

V zvezi z vrsto dohodka je povezana tudi uporaba davčne stopnje, po kateri se obdavčijo dohodki, ugotovljeni na podlagi prirasta premoženja in porabe. Ločimo države, ki nimajo predpisane posebne davčne stopnje za na ta način ugotovljene dohodke, in tiste, ki jo imajo. Mogoče pa so tudi mešane ureditve z elementi enega in drugega sistema. V prvi skupini držav bodo tovrstni dohodki obdavčeni enako kot ostali dohodki fizičnih oseb. To pomeni, da če je bil davek od dohodkov fizičnih oseb za določeno obdobje že pravnomočno odmerjen z odločbo, bo treba že zaključene odmerne postopke obnoviti zaradi novo ugotovljenih dohodkov, ki so bili ustvarjeni v teh obdobjih. Nadalje bo treba vsakemu od obdobj, če je teh več, pripisati ustrezen del dohodka. To bodo davčni organi storili bodisi tako, da bodo celotno ugotovljen dohodek enakomerno razporedili med davčna obdobja, ki so predmet pregleda, ali pa bodo pridobitev dohodkov razdelili neenakomerno, pri čemer bodo morali verjetno izkazati, zakaj so izvedli ravno tako porazdelitev (Wakounig, 1998: 163). V naslednjem koraku pa bodo davčni organi morali za vsako od davčnih obdobj izračunati davčno obveznost, upoštevaje celotne (prijavljene in neprijavljene) dohodke pregledovanega obdobja ter davčne stopnje iz (praviloma) progresivnih davčnih lestvic. Že plačan davek bodo odšteli in naložili davčnemu zavezancu le razliko. Davčni organi v drugi skupini držav odmerijo bodisi poseben davek in ne splošnega davka na dohodek fizičnih oseb ali pa se šteje ta dohodek za eno od vrst dohodkov v okviru splošnega davka na dohodek fizičnih oseb, ki se obdavčuje analitično (cedularno). V obeh primerih odmernih odločb ni treba nadomeščati z novimi v postopkih obnove. Davčne stopnje so v tem primeru proporcionalne, zato je vseeno, kateremu obdobju se pripiše posamezen dohodek, kajti izračun davka je enak.

3. Ureditev v izbranih državah

3.1. Slovenija

Zakon o davčnem postopku v 68.a členu pozna posebno kategorijo dohodkov, od katerih se plačuje davek od nenapovedanih dohodkov. Gre za določbo, ki hkrati predpisuje, kdaj lahko davčni organi ugotovijo davčno osnovo z oceno, kdo je davčni zavezanec, kakšni sta v tem primeru davčna osnova in davčna stopnja ter kolikšen je zastaralni rok.

Omenjena določba Zakona o davčnem postopku se uporabi, kadar davčni organ ugotovi, da ima fizična oseba (posameznik) znatno več premoženja oziroma ima znatno⁵ večjo porabo glede na v preteklih obdobjih napovedane dohodke. Zavezanec za davek od nenapovedanih dohodkov je samo fizična oseba,⁶ kar pa ne pomeni, da pri pravnih osebah ni mogoče ceniti davčne osnove s primerjavo napovedanih dohodkov ter premoženja in porabe, vendar pa pravnim osebam ni mogoče odmeriti posebnega davka, ampak davek od dohodkov pravnih oseb, ki so ga tudi sicer dolžne plačevati. Davčni organi namreč lahko izberejo to metodo ugotavljanja dohodka (dobička) pravnih oseb, če ugotovijo, da je glede na podane okoliščine in razpoložljive podatke najprimernejša.

Ni pomembno, ali je fizična oseba davčni rezident republike Slovenije ali ne (Maučec, 2012a: 7). Razlika med rezidenti in nerezidenti se pokaže pri upoštevanju dohodkov, kajti pri prvih upoštevajo vsi dohodki, ne glede na to, kje je njihov vir (t. i. neomejena davčna obveznost), kar pa ne velja za druge, ki jim je mogoče posebni davek odmeriti le, če davčni organ dokaže, da je vir nenapovedanih dohodkov v Sloveniji (t. i. omejena davčna obveznost). Davek je ločen od dohodnine, s katero so sicer obdavčeni dohodki fizične osebe. To je edini davek v Sloveniji, za katerega se davčna osnova vedno ugotovi s cenitvijo. Postopkov odmere dohodnine se ne obnavlja.⁷

⁵ Beseda znatno je odprt pravni pojem, katere pomen se bo moral v praksi še oblikovati. Vendar pa velja poudariti, da kadar sta premoženje in poraba neznatno večja od napovedanih dohodkov, sicer ni mogoče odmeriti posebnega davka, mogoče pa je ceniti davčno osnovo s popolnoma enako metodo kot pri posebnem davku, če se davčni organ za tako metodo odloči, ni pa je dolžan uporabiti.

⁶ Vrhovno sodišče RS v 10. točki obrazložitve sodbe, opr. št. X Ips 188/2012, 21. marca 2013.

⁷ Primerjaj 16. točki obrazložitve sodb Vrhovnega sodišča RS, opr. št. X Ips 320/2011 in X Ips 367/2011, 29. marca 2012.

Davčna osnova pri davku od nenapovedanih dohodkov je razlika med vrednostjo premoženja, zmanjšana za obveznosti iz naslova pridobivanja premoženja, sredstev oziroma porabo sredstev in dohodki, od katerih je bil odmerjen ali obračunan davek, oziroma dohodki, od katerih se davki ne plačajo. Ob upoštevanju, da se davek lahko odmeri za eno ali več koledarskih let, davčni organ pregleda spremembo v premoženju v obdobju pregleda, temu prišteje evidentirano porabo, od tega pa odšteje vire, ki so bili bodisi obdavčeni ali pa davka prosti. Pozitivna razlika predstavlja davčno osnovo za davek od neprijavljenih dohodkov.

Davčna stopnja znaša 70 odstotkov davčne osnove.⁸ Po taki davčni stopnji ni v Sloveniji obdavčen noben dohodek fizičnih oseb, kajti najvišja stopnja dohodnine trenutno znaša 50 odstotkov davčne osnove, pa še tu gre za mejno davčno stopnjo in ne za povprečno davčno stopnjo, kar pomeni, da je povprečna davčna stopnja nižja. Tako visoka davčna stopnja naj bi bila potrebna, ker naj ne bi bilo primerno in sprejemljivo, da se davčnega zavezanca, ki ni izpolnil davčnih obveznosti v roku in na način, predpisan z zakonom, obravnava enako kot davčnega zavezanca, ki spoštuje pravni red.⁹ Očitno je torej namen tako visoke stopnje kaznovanje, ne pa odmera davka, ki bi se čim bolj približala pravilni. Obenem gre za vprašanje prekomerne obdavčitve, kajti slovensko ustavno sodišče je v eno svojih odločb¹⁰ po zgledu nemškega Zveznega ustavnega sodišča že sprejelo stališče, da davek na dohodek, ki presega 50-odstotno obdavčitev, posega v pravico do zasebne lastnine, ki jo zagotavlja 33. člen Ustave Republike Slovenije.¹¹ Pričakovati je, da bo tudi 70-odstotna davčna stopnja za davek od nenapovedanih dohodkov prej ali slej predmet ustavne presoje, saj jo

⁸ Pred spremembo ureditve, ki je začela veljati 1. januarja 2014, je zakon davčno stopnjo določal le opisno in jo je moral davčni organ v postopku šele izračunati. Zakon je določal, da se davek odmeri po povprečni stopnji dohodnine od enoletnih dohodkov zadnjega davčnega obdobja. To je pomenilo, da je bilo treba za dohodke zadnjega pregledovanega obdobja izračunati dohodnino, nato pa izračunati povprečno davčno stopnjo s pomočjo podatka o celotni osnovi in izračunani dohodnini. Ta povprečna stopnja se je nato uporabila za odmero davka od celotnega neprijavljenega dohodka. Podrobneje o tem Podlipnik, 2013: 1138–1139.

⁹ Stališče je ponovila tudi direktorica Davčna uprave RS v intervjuju (Svenšek, 2014: 10).

¹⁰ Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-91/98, 16. 7. 1999.

¹¹ Nemško Zvezno ustavno sodišče je stališče o največ 50-odstotni davčni stopnji (sodba opr. št. 2 BvL 37/91, 22. 6. 1995) razveljavilo s stališčem v sodbah opr. št. 2 BvR 2194/99, 18. 1. 2006 in 2 BvL 2/99, 21. 6. 2006, kjer je zavzelo manj ekstremno stališče, po katerem obdavčitev dohodka ne sme bistveno zmanjšati rezultata ekonomske aktivnosti davčnega zavezanca. Številčno pa odstotek ni bil določen (Englisch, 2011: 299).

slovenski davčni strokovnjaki ocenjujejo kot ustavno sporno (Npr. Simič, 2014: 18). Toda čeprav davčna stopnja presega 50 odstotkov, kar je po slovenski ustavno-sodni praksi meja med davki, ki ne posegajo v pravico do zasebne lastnine, in tistimi, ki posegajo, to še ne pomeni, da je davek od nenapovedanih dohodkov avtomatično neustaven,¹² ampak da bo moralo ustavno sodišče pri oceni njegove ustavnosti presoditi, ali ureditev zadosti t. i. testu legitimnosti in strogemu testu sorazmernosti, ki ju je slovensko ustavno sodišče izoblikovalo na podlagi 2. in tretjega odstavka 15. člena Ustave.¹³

Postopek cenitve davčne osnove je dopustno izvesti največ 10 let pred letom, v katerem je bil ta postopek uveden, ter se za to obdobje odmeri davek. S tem je pravzaprav opredeljen zastaralni rok. Splošni relativni zastaralni rok za odmero davkov sicer znaša pet let, absolutni pa je deset let. V primeru davka od nenapovedanih dohodkov pa relativnega zastaralnega roka ni. Desetletna omejitev odmere ne pomeni, da davčni organ ne ugotavlja pridobitev premoženja v obdobjih pred tem petletnim obdobjem, ampak le, da za zastarane obveznosti davka ne sme odmeriti. V postopkih je namreč treba ugotoviti višino premoženja na prvi dan obdobja, to pa pomeni, da bo moral davčni zavezanec, če premoženje ne bo izhajalo iz evidenc, pojasniti in dokazati, kdaj in kako je pridobil premoženje, za katero trdi, da ga je imel na prvi dan obdobja.¹⁴ Če zavezancu ne uspe dokazati, da je premoženje pridobil pred prvim dnem, ki je relevanten za postopek, se šteje, da ga je pridobil v obravnavanem obdobju in mu davčni organ lahko odmeri davek od nenapovedanih dohodkov. Nekdanji direktor slovenske davčne uprave Ivan Simič poudarja, da bi morali že ob prvi uveljavitvi posebnega davka od neprijavljenih odhodkov (1. 1. 2005) premoženje popisati, zato da bi dobili začetno stanje, iz katerega bi nato pozneje izhajali (Fidermuc, 2013). Ker se to ni zgodilo, v praksi nastajajo težave z dokazovanjem začetne vrednosti premoženja.

¹² To stališče je kritično ocenil Kerševan (2013: 5–18).

¹³ Poenostavljeno navedeno gre za to, da lahko poseg v človekove pravice temelji le na ustavno dopustnem cilju (t. i. test legitimnosti po tretjem odstavku 15. člena Ustave), poleg tega pa ne sme biti prekomeren (t. i. strogi test sorazmernosti iz 2. člena Ustave), kar pomeni, da mora biti nujen (potreben), primeren za dosego zasledovanega cilja in da je teža posledic ocenjevanega posega v prizadeto človekovo pravico proporcionalna vrednosti zasledovanega cilja oziroma koristim, ki bodo zaradi posega nastale (gl. npr. 22. in 23. točko obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča RS U-I-219/03, 1. 12. 2005).

¹⁴ Primerjaj 22. točko obrazložitve sodbe Vrhovnega sodišča RS X Ips 320/2011, 29. 3. 2012.

3.2. Hrvaška

Hrvaška zakonodaja ureja vprašanje obdavčitve premoženja in porabe fizične osebe, za katera ni izkazanega vira, v Općem poreznem zakonu, kjer so urejeni pogoji za izvedbo cenitve davčne osnove, in v Zakonu o porezu na dohodak (ZPD), ki vsebuje materialnopravne določbe za odmero davka (Antolić et al., 2009: 109–110).¹⁵

Po četrtem odstavku 82. člena Općeg poreznog zakona (OPZ) mora davčna uprava, če ugotovi, da je fizična oseba imetnik premoženja ali sredstev za zasebno porabo, ki večkratno¹⁶ presega njene prejemke, ustvarjene med letom,¹⁷ pozvati fizično osebo k predložitvi dokazov o virih za pridobitev premoženja. Če fizična oseba ne predloži dokazov o pridobitvi premoženja oziroma jih predloži, vendar ti niso verodostojni, davčna uprava z oceno ugotovi dohodek, ki je obdavčen z davkom na dohodek fizičnih oseb (Arbutina, Rogić Lugarić, 2010: 41).

V tem primeru ZPD v tretjem odstavku 63. člena določa, da je dohodek razlika med spremembo vrednosti premoženja in dokazano višino sredstev za pridobitev tega premoženja. Ta dohodek se nato na podlagi četrtega odstavka istega člena prišteje ostalim dohodkom, ki so obdavčeni po Zakonu o porezu na dohodak, in sicer v tistem davčnem obdobju, v katerem je tak dohodek ugotovljen s strani davčnega organa,¹⁸ in se ob-

¹⁵ Zanimivo je, da portalu <http://www.iusinfo.hr/> ni sodnih odločb, ki bi se nanašale na temo tega članka, čeprav ima Hrvaška posebne določbe o ugotavljanju dohodka preko neizkazanih virov za pridobitev premoženja v zakonu, ki obdavčuje dohodek, že od 1. 1. 2003 dalje, postopkovne določbe na to temo pa že do 1. 1. 2001 dalje. Zato opis hrvaškega dela ureditve tudi ne vsebuje sklicevanja na sodno prakso, ki bodisi ne obstaja ali pa zgolj ni javno objavljena.

¹⁶ Kadar je preseganje manj kot večkratno, se lahko davčna osnova prav tako ceni, vendar se pri tem uporabijo splošne določbe o cenitvi davčne osnove. To pa pomeni, da lahko davčna uprava ravno tako uporabi metodo prirasta premoženja, če meni, da je to najprimernejša metoda glede na ugotovljene okoliščine zadeve.

¹⁷ Davčna uprava je dolžna na podlagi prvega in drugega odstavka 63. člena ZPD zbirati podatke o obdavčljivih prejemkih fizičnih oseb, spremljati promet dobrin in opravljati vse druge naloge, katerih namen je ugotavljanje, ali davčni zavezanci pravilno izpolnjujejo svoje davčne obveznosti. Prav tako je dolžna davčna uprava neprestano spremljati podatke o dohodkih fizičnih oseb in jih primerjati s podatki o nakupih vseh vrst premoženja, ki jih izvajajo fizične osebe, in porabi, ki jo imajo fizične osebe v davčnih obdobjih. Da bi davčna uprava lahko spremljala spremembe v premoženju in porabi ter jih primerjala z viri, je na podlagi petega odstavka istega člena dolžna vzpostaviti premoženjske davčne evidence, ki temeljijo na drugih evidencah, ki jih vodijo organi državne uprave in lokalne samouprave.

¹⁸ Za uvrstitev v davčno obdobje torej ni pomembno, kdaj je davčni zavezanec dohodek pridobil. Enaka rešitev je uvedena tudi v Indiji (Thuronyi, 1996: 409).

davči v skladu z davčnimi predpisi, ki veljajo v tem davčnem obdobju. To pomeni, da gre pri dohodku, za katerega davčni zavezanec ne more dokazati vira, pravzaprav za dodatno vrsto dohodka, poleg tistih, ki jih Zakon o porezu na dohodak ureja v 5. členu. Pri tem davčnemu organu ni treba ugotavljati, kdaj je ta dohodek nastal z namenom pripisa posameznim obdobjem, kajti zakonodaja določa, v katerem davčnem obdobju se šteje za doseženega.

Po hrvaški zakonodaji zato ne velja formula, po kateri je dohodek enak porabi in spremembi neto vrednosti premoženja, ampak je poraba iz te formule izločena in se torej šteje, da je dohodek določenega obdobja enak povečanju vrednosti čistega (neto) premoženja. Razlog za tako zakonsko rešitev je najbrž v zahtevnosti ugotavljanja in dokazovanja zasebne porabe, zaradi česar je zakonodajalec predpisal, da se ta ne ugotavlja in znaša nič. Taka rešitev lahko povzroči neenako obravnavo davčnih zavezancev, saj so tisti, ki več denarja sproti porabijo v boljšem položaju v primerjavi s tistimi, ki denar pretvorijo v obliko trajnega premoženja. Vendar pa tudi obdavčitev porabe lahko pomeni različno obravnavo zavezancev, kajti zavezanci, ki jim je mogoče dokazati porabo (ker npr. kupujejo s kreditnimi karticami), bodo obdavčeni bolj kot tisti, ki izključno poslujejo z gotovino in jim davčni organi porabo težko dokažejo.

Kadar od ostalih vrst dohodkov, obdavčenih z davkom od dohodka fizičnih oseb, davek še ne bo odmerjen, se bo ta vrsta dohodka enostavno prištela ostalim in se bo od seštevka vseh dohodkov odmeril davek. Če pa bo davek od ostalih dohodkov za obdobje že odmerjen, tako da zoper odločbo o odmeri ne bo več mogoča pritožba (odločba je dokončna), bo davčni organ po uradni dolžnosti obnovil postopek odmere davka od dohodka fizičnih oseb za tisto davčno obdobje, in sicer je to upravičen storiti v 30-dnevnem relativnem roku, ki teče od dneva, ko ugotovi obstoj tovrstnega dohodka, Zakon o porezu na dohodak pa izrecno predpisuje, da objektivnega roka za obnovo ni. Ta zakon opustitev prijave dohodka enači z nezakonitim dejanjem, kar se sklada s temeljnim načelom OPZ, ki v 9. členu določa, mora davčni zavezanec ravnati v dobri veri (9. člen).

Tako ugotovljena posebna vrsta dohodka se prišteje ostalim dohodkom davčnega obdobja in se obdavči v skladu z veljavno lestvico davka na dohodek fizičnih oseb. Ta ima tri razrede, in sicer v prvem razredu znaša stopnja 12 odstotkov, v drugem 25 odstotkov in v tretjem 40 odstotkov (prvi odstavek 8. člena ZPD), vendar pa lahko samoupravne lokalne skupnosti predpišejo tudi dodatni davek oziroma je lahko davek celo nižji, če se lokalne skupnosti odpovedo delu davka, ki jim po predpisih pripada.

Pri prirastih premoženja bo mejna stopnja obdavčitve praviloma vedno najvišja.

Iz šestega odstavka 63. člena ZPD izhaja, da se po tem zakonu obdavči le nepojasnen prirast premoženja po 1. 1. 2005, vendar pa je že prej veljavni ZPD od novele, sprejete leta 2002, omogočal obdavčitev tovrstnih dohodkov. Ta rešitev, ki sicer bolj spada med prehodne določbe, je logična posledica, da za obdobje pred začetkom veljavnosti zakona ni mogoče uporabiti zakonskih določb, ki so začele veljati kasneje, kajti šlo bi za retroaktiven poseg v že zaključene pravne položaje zavezancev. Se pa glede na to, da zakon predpisuje, da se pri obdavčitvi obravnavanega dohodka uporabljajo predpisi, ki veljajo v trenutku ugotovitve dohodka, zastavlja vprašanje, ali tudi tu ne bi šlo za retroaktiven poseg, če bi se denimo davčne stopnje od dejanske pridobitve neprijavljenega dohodka do njegove ugotovitve in posledično odmere davke bistveno povečale. Gre namreč za to, da zakon izrecno predpisuje fikcijo, da je dohodek pridobljen v trenutku, ko ga davčna uprava ugotovi. Med trenutkom dejanske pridobitve dohodka in med trenutkom ugotovitve s strani davčne uprave, pa lahko preteče določen čas, v katerem se predpisi spremenijo. Ustavno sodišče Republike Hrvaške je v svoji praksi¹⁹ namreč že zavzelo stališče, da ima vsak pravni subjekt v trenutku sprejema poslovne odločitve pravico vedeti, s katerim davkom bo obdavčen njegov dohodek oziroma kolikšna bo njegova davčna obveznost. Ustavno sodišče ni zapisalo, da bi to veljalo samo za dobroverne poslovne subjekte, zato je vprašljivo, ali bi bila ustavno-skladna odločitev o odmeri davka po davčnih stopnjah, ki so se po pridobitvi neprijavljenega premoženja zvišale, če bi davčni zavezanec uspel dokazati, da je to premoženje pridobil pred povečanjem davčnih stopenj.

Opći porezni zakon ima posebne določbe glede zastaranja davčne obveznosti, ki izvirajo iz dohodkov, ugotovljenih po 63. členu ZPD (o zastaranju drugih obveznosti Šimović et al., 2010: 281–282). Glede relativnega zastaranja je v četrtem odstavku 94. člena OPZ predpisano, da začne triletni relativni zastaralni rok teči po preteku leta, v katerem je po izvedbi postopka ugotavljanja izvora premoženja ugotovljeno, da obstaja podlaga za obdavčitev. Glede absolutnega zastaralnega roka pri tovrstnih dohodkih pa je v drugem odstavku 96. člena predpisano, da preteče po poteku šestih let, odkar je zastaranje prvič začelo teči. Taka določitev zastaranja, ki velja od novele zakona v letu 2012, ni povsem nesporna,

¹⁹ Gl. 9. točko obrazložitve odločbe v združenih zadevah št. U-I-4763/2012 in U-I-1342/2013, 18. 9. 2013.

kajti če bi davčni organi v svojih evidencah, ki so jih dolžni voditi zaradi ugotavljanja premoženja, za katerega ni izkazan izvor, imeli podatke o premoženju zavezanca in njegovih (nizkih) dohodkih, pa ne bi ukrepali, pasivnost ne more iti v škodo zavezancu. V sedANJI rešitvi je tako predvsem od dejanskega ravnanja davčnih organov in ne od tega, s katerimi podatki razpolagajo odvisno, kdaj bo začel teči zastaralni rok. V drugih primerih (relativni in absolutni) zastaralni rok začne teči že s koncem leta, v katerem bi moral biti davek odmerjen, kar pomeni, da zastaralni rok teče neodvisno od ravnanja davčnih organov.²⁰ Določitev začetka teka zastaralnega roka s tem, kdaj je davčni organ izvedel postopek, v katerem je ugotovil dohodek (subjektivni rok), je vprašljiva z vidika pravne varnosti, kajti glavni namen instituta zastaranja v pravu je, da je upnik aktiven in da so pravna pravila učinkovita. Smiselno bi bilo določiti začetek teka zastaralnega roka od nastopa objektivnega dejstva. V sedANJI ureditvi je hrvaški zakonodajalec začetek teka zastaralnega roka povsem subjektiviziral, saj je ukinil objektivni zastaralni rok (Prelević, 2014: 167). Če davčni organi ne delujejo, kljub temu da imajo v evidencah vse podatke za morebitno odmero davkov, jim pravo po določenem času ne bi smelo več omogočati izvrševanja pristojnosti (Pavčnik, 2013: 223). Podobno velja, če imajo davčni organi pristojnosti, da bi nezakonito ravnanje odkrili, pa tega niso storili.

Na podlagi četrtega odstavka 58. člena ZPD ima hrvaška davčna uprava, če odmeri davek z uporabo določb iz 63. člena ZPD, pravico v letu, ko odločba o odmeri postane izvršljiva, na svojih spletnih straneh objaviti popis davčnih zavezancev, ki jim je bila izdana odločba. Ta popis vsebuje ime in priimek ter letnico rojstva davčnega zavezanca, obdobje, v katerem je bil dohodek ustvarjen, in znesek tako ugotovljenega dohodka. To pravico je hrvaška davčna uprava pridobila konec leta 2013. Razlog za odstop od načela varovanja davčne tajnosti (8. člen OPZ) je jasen – doseči generalno preventiven učinek z opozorilom, da bodo davčni zavezanci, ki ne bodo znali dokazati virov za pridobitev svojega premoženja, »postavljeni na pranger« in s tem javno osramočeni.

²⁰ Po hrvaški davčni in upravno-sodni praksi, ki je s strani dela teorije kritizirana, je za začetek teka zastaralnih rokov pomembno, da davčni organi dejansko izvedo za nastanek davčne obveznosti (subjektivni rok) in od samega nastanka davčne obveznosti (objektivni rok). Tako je bila v enem od primerov v letu 2000 odmerjen davek za leto 1968 (Žunić Kovačević, 2009: 696–699).

3.3. Srbija

V Srbiji 59. člen Zakona o poreskom postopku i poreskoj administraciji (ZPPPA) ureja metodo cenitve davčne osnove za davek od dohodka fizičnih oseb.²¹ Ta metoda cenitve se lahko enako kot tudi ostale uporabi, kadar davčna uprava davčne osnove ne more ugotoviti na podlagi podatkov iz davčne napovedi, poslovnih knjig in evidenc ali z uporabo drugih dokaznih sredstev (Vranješ, 2011: 224). To pomeni, da je primarni način ugotovitve davčne osnove z upoštevanjem dejanskih podatkov glede vrste in višine dohodka (načelo materialne resnice, po katerem se dejstva ugotovijo s stopnjo prepričanja), šele če to ni mogoče, pa se davčna osnova ugotovi z oceno (odstop od načela materialne resnice, po katerem se dejstva ugotovijo s stopnjo verjetnosti).

Davčno osnovo (dohodek) v tem primeru predpisuje kar ZPPPA (drugi odstavek 59. člena), ki določa, da je ta razlika med vrednostjo premoženja na koncu koledarskega leta, zmanjšana za znesek prijavljenega dohodka in vrednost premoženja, pridobljenega z dedovanjem, obdarovanjem ali na drugačen neobdavčen način, pa tudi za znesek dohodkov, ki so sicer obdavčeni z davkom od dohodka fizičnih oseb, vendar niso predmet letnega (sintetičnega) davka, ampak so v letu, glede katerega teče postopek ocene davčne osnove, obdavčeni le cedularno,²² če davčni zavezanec ali druga oseba to navede in dokaže z materialnimi dokazi. Dohodek je v tem pri-

²¹ Ob uvedbi posebnega načina obdavčitve (1. 1. 2003) je zakonodajalec predpisal prehodno ureditev, in sicer v 186. členu Zakona o poreskom postopku i poreskoj administraciji, kateremu je bil pozneje dodan še 186.a člen. V tej prehodni ureditvi je zakonodajalec vsem fizičnim osebam, katerih vrednost premoženja v Srbiji in drugje, je znašala več kot 20 milijonov srbskih dinarjev, naložil obveznost prijave premoženja v desetih mesecih od začetka uporabe zakona (1. 1. 2003). Fizičnim osebam, katerih vrednost premoženja je znašala med 10 in 20 milijonov dinarjev, pa je prijavo premoženja le omogočal, ni pa bila obvezna. Prijava je bila predpisana zaradi ugotovitve obsega premoženja zaradi morebitne odmere davka od neprijavljenih dohodkov. Pomembno je, da so fizične osebe prijavo izvedle, saj imajo na ta način izkazano, da so na dan uveljavitve zakona, posedovale premoženje. Če prijave niso izvedle, pa bodo lahko imele težave pri dokazovanju izvora premoženja, ki so ga imele pred 1. 1. 2003. Ni pa mogoče določb razumeti na način, da jim je onemogočeno dokazovanje, če prijave niso izvedli.

²² Srbski sistem obdavčitve fizičnih oseb je v osnovi cedularni sistem, manjši del davčni zavezanec pa plačuje tudi letni davek. Pri izračunu tega t. i. komplementarnega davka, ki se plača poleg cedularnega davka, cedularni davki ne zmanjšujejo davčne osnove za letni (komplementarni) davek na dohodek fizičnih oseb, ki ga plačujejo le osebe z višjimi letnimi dohodki iz naslova odvisnega dela, samostojne dejavnosti, pravic intelektualne lastnine, nepremičnega premoženja, oddajanja premičnin v najem, zavarovanja oseb, športnikov in športnih strokovnjakov, drugih prihodkov (Popović, 2011: 309–310).

meru torej definiran po SHS teoriji, vendar je zaradi težav pri ugotavljanju srbski zakonodajalec osebno porabo izvzel iz ugotavljanja dohodka, prav tako pa so izvzeti tudi davki, ki niso del davčne osnove letnega davka na dohodek fizičnih oseb (Popović, 2011: 145).

ZPPPA v tretjem odstavku 59. člena predpisuje, kaj spada med premoženje za potrebe ugotavljanja neprijavljenega dohodka, in sicer:

- nepremičnine,
- delnice in poslovni deleži,
- oprema za opravljanje samostojne dejavnosti,
- motorna vozila, plovila in leteča prevozna sredstva,
- bančne vloge in gotovina ter
- druge premoženjske pravice.

V postopku mora davčni organ ugotoviti vrednost celotnega premoženja po stanju na dan 1. januarja leta, za katero se ugotavlja davčna obveznost, in vrednost premoženja na koncu istega koledarskega leta po stanju na dan 31. decembra, povečana za vrednost premoženja, ki je bilo v tem koledarskem letu pridobljeno in odsvojeno, kot tudi za sredstva, ki jih je davčni zavezanec porabil za nakup premoženja, katerih formalni lastniki so tretje osebe.

Če davčni zavezanec ali druga oseba trdi, da je določeno premoženje pridobljeno z dedovanjem, obdarovanjem ali na drugačen neobdavčen način, sta dolžna za te svoje navedbe predložiti materialne dokaze. Tu zakon torej omejuje dokazovanje trditve na samo določene dokaze in ne velja načelo proste presoje dokazov, kot je sicer splošno pravilo v upravnih postopkih (Lilić, 2012: 447–448) in tudi v davčnem postopku na podlagi drugega odstavka 43. člena ZPPPA. Omejevanje dokaznih sredstev samo na določene dokaze posega v ustavno pravico do enakega varstva pravic po prvem odstavku 36. člena Ustave Republike Srbije, ki določa, da je vsakomur zagotovljeno enako varstvo pravic v postopkih pred sodišči in drugih državnih organih, nosilcih javnih pooblastil in organov lokalnih skupnosti. Vendar pa je ta poseg lahko dopusten, če je v skladu z 20. členom Ustave, če poenostavimo zato, ker bi javni interes dopuščal tako omejitve.²³

²³ S podobnim vprašanjem se je že ukvarjalo Ustavno sodišče Republike Slovenije, ki je v zadevi, št. U-I-397/98, z dne 21. 3. 2002, ugotovilo, da omejevanje dokaznih sredstev na listinske dokaze sicer posega v ustavno pravico do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave Republike Slovenije, vendar pa je bil v tisti zadevi ta poseg dopusten, saj je bil v skladu s strogim načelom sorazmernosti.

Neprijavljeni dohodek (davčna osnova) se obdavčuje kot drugi dohodek po Zakonu o porezu na dohodak građana, pri čemer normirani stroški ne zmanjšujejo davčne osnove. Na podlagi prvega odstavka 86. člena Zakona o porezu na dohodak građana znaša davčna stopnja 20 odstotkov davčne osnove. Čeprav v dostopni srbski literaturi ni mogoče zaslediti stališča o tem, ali se od neprijavljenih dohodkov, če skupaj z ostalimi dohodki, ki so predmet obdavčitve letnega komplementarnega dohodka, plačuje tudi komplementarni davek, pa je na ta način razumeti določbe Zakona o poreskom postopku i poreskoj administraciji ter Zakona o porezu na dohodak građana. Neprijavljeni dohodki se namreč obdavčijo kot drugi dohodki, drugi dohodki pa so predmet obdavčitve z letnim davkom. Taka razlaga je skladna tudi z načelom iz drugega odstavka 91. člena Ustave, da mora obveznost plačila davkov in drugih javnih dajatev temeljiti na ekonomski moči zavezancev. Ker se ekonomska moč (davčna sposobnost) meri (tudi) preko višine dohodka (Popović, 2006: 119), bi bilo nepravilno, če bi osebe, pri katerih bi bil ugotovljen neprijavljen dohodek, obdavčene le cedularno, v nasprotnem primeru pa tudi sintetično s komplementarnim letnim davkom, pri čemer je treba upoštevati različnost davčnih osnov, kajti pri neprijavljenem dohodku v davčno osnovo spada celoten ugotovljen dohodek, med tem ko je davčna osnova pri ostalih dohodkih zaradi normiranih stroškov lahko nižja. Obenem je treba upoštevati tudi različne davčne stopnje, po katerih so obdavčene posamezne vrste cedularno obdavčenih dohodkov.²⁴ Razlaga, da se tudi od neprijavljenih dohodkov plačuje letni davek, torej sledi ustavnim zahtevam, poleg tega pa tudi teorija (Popović, 2011: 145) meni, da so iz letnega davka izključeni le nekateri dohodki, in sicer obresti, dividende, kapitalski dobički in dobički od iger na srečo, ne pa tudi drugi dohodki. Če zakon določa, da so neprijavljeni dohodki obdavčeni kot drugi dohodki, bi se na podlagi navedenega morali obdavčevati tudi s komplementarnim letnim davkom in ne samo cedularno. Prav tako pa bi bila drugačna razlaga lahko vprašljiva z vidika horizontalne enakosti, torej davčnega privilegija oseb, ki dohodkov niso napovedali, v primerjavi s tistimi, ki so jih.

Glede zastaranja odmere neprijavljenih dohodkov v srbski zakonodaji ni posebnih določb, zato se uporabljajo splošne določbe o zastaranju iz 114. do 114.z člena ZPPPA. Relativni zastaralni rok znaša pet, absolutni pa deset let. Zastaranje odmere začne teči prvega dne naslednjega leta po letu, v katerem je bilo treba odmeriti oziroma obračunati davčno obvez-

²⁴ Podrobnejša obravnava davčnih osnov različnih vrst dohodkov in davčnih stopenj, po katerih so obdavčeni, bi presegala namen tega članka, zato ni obravnavana.

nost. Ker mora davčni organ ugotoviti, v katerem letu davčni zavezanec ni prijavil dohodka, lahko po preteku zastaralnega roka preneha pravica davčnega organa odmeriti davek.

Glede obnove postopka je treba razlikovati odmero cedularnega davka in odmero letnega (komplementarnega) davka. Postopkov odmere cedularnega davka ni treba obnavljati, kajti v že izdane odmere se ne posega. Drugače pa velja za letni davek, kadar je bil ta davek zavezancu odmerjen, preden se je ugotovilo, da ima za določeno davčno obdobje (koledarsko leto) tudi neprijavljene dohodke. V tem primeru je treba letno odmerni odločbo z obnovo odpraviti in v obnovljenem postopku izdati novo. Podlaga za obnovo je v tem primeru novo dejstvo, in sicer ugotovitev, da je davčni zavezanec v tistem letu dosegel dohodke, ki jih ni prijavil, zaradi česar mu je bil nato odmerjen cedularni davek. Ker ZPPPA nima posebnih določb glede obnove, se na podlagi drugega odstavka 3. člena tega zakona, uporabljajo določbe Zakona o opštem upravnem postopku (Vranješ, 2011: 264). Obnovo je tako vezana na enomesečni subjektivni rok in petletni objektivni rok (242. člen Zakona o opštem upravnem postopku). Srbska zakonodaja ne predvideva javne objave podatkov o davčnih zavezancih, ki jim je bil odmerjen davek od neprijavljenih dohodkov.

3.4. Avstrija

Avstrijska zakonodaja ne predpisuje niti posebnih materialnih niti posebnih procesnih določb, ki bi urejale obdavčitev neprijavljenih dohodkov fizičnih oseb. Napisano ne pomeni, da davčni organi v Avstriji fizičnim osebam ne morejo odmeriti davka, kadar ugotovijo nesorazmerje med njihovimi obdavčenimi in davka prostimi viri ter premoženjem in porabo, ampak da to storijo z uporabo splošnih materialnih in procesnih pravil (Maučec, 2012b: 52–54).

Bundesabgabenordnung torej zvezni splošni davčni zakon v 184. členu predpisuje pogoje za oceno dejstev, ki so podlaga za ugotovitev davčnih obveznosti. Gre torej za ugotovitev davčne osnove s cenitvijo (oceno). Cenitev se izvede, kadar davčni organ osnove ne more določiti oziroma izračunati na podlagi dejanskih podatkov, ki bi jih ugotovil v predpisanem postopku, torej neposredno, zato relevantna dejstva ugotovi posredno. Nezmožnost ugotovitve dejanske davčne osnove je torej temeljni objektivni predpogoj, ki mora biti izpolnjen za izvedbo cenitve davčne osnove (Ritz et al., 2009: 174). Tak položaj med drugim nastopi tudi takrat, ko davčni zavezanec ne uspe pojasniti, na kakšen način se mu je povečalo

premoženje²⁵ oziroma ko se njegovi življenjski stroški ne skladajo z dohodki²⁶ (Doralt et al., 2013: 125–126).

Pri izvedbi cenitve je dolžan davčni organ upoštevati vse okoliščine, ki so pomembne za izvedbo cenitve. Namen cenitve se je torej čim bolj približati pravi (resnični) osnovi, zato je cenitev pomoč pri določitvi davčne osnove in ne kazen za davčne zavezance (Doralt et al., 2011: 519). Davčni organi so načeloma svobodni pri izbiri metode cenitve²⁷ oziroma pri kombinaciji metod, ki jih uporabijo za določitev davčne osnove. Omejuje jih le to, da izberejo tisto metodo oziroma kombinacijo metod, ki jim omogočajo ugotovitev davčne osnove, ki bi bila čim bližje dejanski osnovi (Ritz et al., 2009: 174), čeprav je jasno, da se ocena težko povsem ujema z dejansko osnovo.

Ena od možnih metod cenitve davčne osnove (fizičnih oseb), ki jih lahko uporabi davčni organ v Avstriji je tudi cenitev preko t. i. (nepojasnjene) prirasta premoženja v določenem časovnem obdobju, tako da se primerja dohodek tega obdobja ter poraba in spremembe v obsegu premoženja (Ritz, 2011: 522). Gre za metodo cenitve, ki temelji na logičnem sklepanju, da lahko davčni zavezanec v določenem obdobju poveča svoje premoženje le iz obdavčljivih virov in virov, ki so davka prosti (Wakounig, 1998: 70 in 158).

Pomembno je poudariti, da dohodek, ki je ugotovljen s cenitvijo, v Avstriji ni posebna vrsta dohodka, ampak mora davčni organ pri odmeri davka po opravljeni cenitvi ugotoviti, v katero vrsto dohodka spada tako ugotovljeni dohodek (Doralt et al., 2013: 127). Davčni organ se praviloma ne more zadovoljiti z domnevnim obstojem kakršnekoli vrste dohodkov. Le v izjemnih primerih, ko ni mogoče zanesljivo ugotoviti, za katero vrsto dohodka gre, ga je mogoče prišteti tisti vrsti dohodka, iz katerega najverjetneje izvira prirast premoženja (Wakounig, 1998: 71). Dohodki fizičnih oseb so v Avstriji obdavčeni sintetično, pri čemer so davčne stopnje progresivne (33. člen Einkommensteuergesetz).

Teorija poudarja, da je priporočljivo dohodke z metodo nepojasnjene prirasta premoženja ceniti v daljšem časovnem obdobju (npr. najmanj tri leta), ker je ta na način mogoče pridobiti boljše rezultate. Dohodke pa je še vedno treba razdeliti po obdobjih pregleda (davčnih letih), in sicer če je mogoče najprej glede na to, kako so bili dohodki dejansko pridobljeni,

²⁵ Sodba Avstrijskega upravnega sodišča, opr. št. 2004/15/0094, 8. 2. 2007.

²⁶ Sodba Avstrijskega upravnega sodišča, opr. št. 95/13/0083, 24. 2. 1998.

²⁷ Sodba Avstrijskega upravnega sodišča, opr. št. 2004/17/0150, 27. 4. 2006.

sicer pa enakomerno po letih (Wakounig, 1998: 159 in 163). Če so bili postopki odmere za tista obdobja že zaključeni, je treba postopke tudi obnoviti, saj gre ugotovitev novega dejstva (dohodka), ki je obstajal že v trenutku izdaje prejšnje odločbe, pa ni bil upoštevan, ker ga zavezanec ni prijavil, davčni organ pa zanj ni vedel.²⁸ Subjektivnega in objektivnega roka za obnovo postopka po uradni dolžnosti²⁹ avstrijski Bundesabgabenordnung ne določa, kajti daje prednost pravilnosti odločitve pred njeno pravnomočnostjo (Ritz, 2011: 984), vendar pa je davčni organ omejen s potekom zastaralnega roka za odmero davka (Doralt et al., 2011: 543). Splošni relativni zastaralni rok za davek od dohodkov je pet in absolutni deset let, vendar pa je v drugem odstavku 207. člena Bundesabgabenordnung predpisano, da znaša zastaralni rok za utajene davke 10 let (ni razlike med absolutnim in relativnim rokom). Vprašanje utaje davkov v smislu zastaranja je predhodno vprašanje, ki ga mora davčni organ rešiti, če želi odločiti o zadevi, pri kateri je že preteklo pet let od začetka zastaranja (Ritz, 2011: 609–611). Zastaralni rok sicer začne teči s potekom leta, v katerem je nastala davčna obveznost (Doralt et al., 2011: 119).

S procesnega vidika je pomembno, da morajo biti davčni zavezanci že v postopku na prvi stopnji seznanjeni, po kateri metodi oziroma kombinaciji metod, bo davčni organ izvedel cenitev, saj imajo le tako možnost izpodbijati pravilnost izbire, če to svoje stališče tudi ustrezno strokovno utemeljijo. Poleg metode morajo biti seznanjeni tudi z dejstvi, ki so pomembna za cenitev. Tudi ta dejstva lahko izpodbijajo in navajajo svoja (Ritz, 2011: 522). Enako velja za odločbo, ki mora v obrazložitvi vsebovati vse razloge za to, da se je davčna osnova ugotavljala s ceniitvijo, metodo, ki jo je davčni organ izbral, in razloge za izbiro te metode, dejstva, ki jih je ugotovil in na podlagi katerih je izvedel cenitev ter rezultat ceniitve (Ritz et al., 2009: 174).

V avstrijski zakonodaji ni predpisano, da bi se podatki o zavezancih, ki jim je bil odmerjen davek od dohodkov s ceniitvijo (po metodi prirasta premoženja), javno objavili.

4. Primerjava prikazanih ureditev

Vsem prikazanim ureditvam je skupno, da kadar njihovi davčni organi pri fizičnih osebah ugotovijo povečanje premoženja v določenem obdobju,

²⁸ O obnovi zaradi novih dejstev v avstrijskem pravu npr. Doralt et al., 2011: 538–540.

²⁹ O ureditvi obnove postopka na zahtevo stranke Ritz, 2011: 982–983.

tega povečanja pa ni mogoče pripisati (obdavčenim ali davka prostim) virom, ki so jih fizične osebe ustrezno prijavile, lahko davčni organi zoper njih začnejo postopke ugotavljanja neprijavljenih dohodkov. Slovenija in Avstrija poleg povečanja premoženja spremljata tudi porabo fizičnih oseb v tem obdobju, med tem ko se Hrvaška in Srbija za ta korak nista odločili zaradi zahtevnosti ugotavljanja porabe. Posledično temu zadnji dve državi tudi ne odmerjata davka od porabe, za katero viri niso znani.

Posebnost Slovenije in Hrvaške v primerjavi s Srbijo in Avstrijo je, da zakonodaja predpisuje uporabo predstavljene ureditve, kadar premoženje oziroma potrošnja znatno oziroma večkratno presežata prijavljene dohodke. Neizpolnjevanje tega pogoja v Sloveniji in na Hrvaškem sicer ne pomeni, da cenitev davčne osnove preko prirasta premoženja in posledično odmera davka nista dopustna, vendar pa se v tem primeru ne uporabijo posebne določbe, ki so opisane v tem članku, ampak splošne določbe glede cenitve davčne osnove.

Slovenija je edina od izbranih držav, pri kateri je za uporabo posebne ureditve pomembno le to, da fizična oseba dohodka ni prijavila, ni pa pomembna sama narava dohodka oziroma je onemogočeno, da bi davčni zavezanec dokazal vrsto dohodka, zaradi česar bi se mu posledično ta dohodek obdavčil glede na njegovo pravo naravo in dejanske okoliščine ter ne s cenitvijo. Ta rešitev ni ustrezna, kajti kaže na kaznovalni namen cenitve. Poleg tega bi moralo imeti načelo materialne resnice vedno prednost pred verjetnostjo, zato vi se davčna osnova morala ceniti le takrat, ko je ni mogoče ugotoviti na podlagi dejanskih podatkov.

Slovenija je prav tako edina od predstavljenih držav, ki neprijavljene dohodke obdavčuje s posebnim davkom na neprijavljene dohodke, in sicer s 70-odstotno davčno stopnjo. Nobena od ostalih izbranih držav ni uvedla posebnega davka, ampak te dohodke obdavči z davkom na dohodek, pri čemer je treba v Avstriji ugotoviti (najverjetnejšo) vrsto dohodka, v Srbiji zakon določa, da spada tako določen dohodek med druge dohodke in je temu primerno tudi obdavčen, na Hrvaškem pa gre za posebno vrsto dohodka, ki je obdavčen s splošnim davkom na dohodek. V Avstriji in na Hrvaškem so dohodki fizičnih oseb obdavčeni po progresivni lestvici, v Srbiji pa so posamezne vrste dohodkov sicer obdavčene proporcionalno, vendar pa so lahko obdavčene še z dodatnim (komplementarnim) davkom, če dohodki fizične osebe na letni ravni presežejo določen nivo, ki pa vsebuje progresivno lestvico. Enako velja za neprijavljen dohodek.

Kar se tiče obdobja oziroma obdobj, kamor se prišteva neprijavljen dohodek, Hrvaška zakonodaja izrecno določa, da se ves dohodek, ne glede na

to, kdaj ga je fizična oseba pridobila, prišteva dohodku obdobja, v katerem je davčna uprava dohodek ugotovila. V Sloveniji sam pripis dohodka obdobju ni pomemben, ker je dohodek obdavčen s posebnim 70-odstotnim davkom. V Avstriji in Srbiji pa je treba v postopku ugotoviti, kdaj je fizična oseba dohodek dejansko pridobila, pri čemer mora v Avstriji davčni organ ugotoviti vrsto dohodka glede na splošno obdavčitev dohodkov fizičnih oseb, med tem ko je v Srbiji, zakonodajalec predpisal, za katero vrsto dohodka gre in kako se v tem primeru ugotavlja davčna osnova (ne upoštevajo se nikakršni stroški). To pomeni, da bodo ti dohodki v Sloveniji in na Hrvaškem praviloma obdavčeni bolj, kot bi bili, če bi jih osebe prijavile, in sicer v Sloveniji zaradi posebnega davka, na Hrvaškem pa zato, ker se bodo vsi dohodki, ki so bili morda pridobljeni v več letih, obdavčili v istem obdobju. Ob upoštevanju progresivne davčne lestvice, to pomeni višjo obdavčitev.

Sloveniji se z dohodninskimi odločbami končani postopki ne obnavljajo, na Hrvaškem se obnova izvede le, če je končan postopek odmere davka na dohodek fizičnih oseb za obdobje, ko je bil postopek ugotovljen s strani davčne uprave, ne pa postopki za obdobja, ko so bili ti dohodki dejansko doseženi. V Avstriji je treba postopke odmere davkov na dohodek vedno obnoviti, v Srbiji pa se obnavljajo le postopki morebitne odmere komplementarnih davkov, med tem ko za postopke odmere cedularnih davkov ni nobene potrebe.

Kar se tiče zastaralnega obdobja za odmero davkov, je v Sloveniji predpisan zgolj poseben 10-letni absolutni zastaralni rok. Hrvaška na poseben način ureja zastaranje teh dohodkov, po katerem 3-letni relativni in 6-letni absolutni zastaralni rok začeta teči šele, ko davčna uprava dejansko ugotovi dohodek, kar *de facto* pomeni nezastarljivost tovrstnih davkov. V Srbiji in Avstriji glede zastaranja teh dohodkov v primerjavi z zastaranjem ostalih vrst dohodkov ni posebnosti, saj veljata 5-letni relativni in 10-letni absolutni zastaralni rok. Vendar pa pozna Avstrija izjemo, in sicer v primerih davčnih utaj, ko je pomemben zgolj 10-letni absolutni zastaralni rok, pri čemer mora biti utaja ugotovljena vsaj kot predhodno vprašanje, če že ni zaključen kazenski postopek.

Od vseh izbranih ureditev pa zgolj hrvaška predvideva javno objavo podatkov o osebah, pri katerih je bilo ugotovljen tak neobdavčen dohodek.

Na kratko omenjene razlike povzema tudi spodnja tabela 1.

Tabela 1: Povzetek primerjave ureditev v Sloveniji, Hrvaški, Srbiji in Avstriji

	SLOVENIJA	HRVAŠKA	SRBIJA	AVSTRIJA
Kot pogoj za izvedbo ceditve in pri izračunu dohodka se upošteva	Poraba in premoženje	Premoženje	Premoženje	Poraba in premoženje
Poseben davek	Da	Ne	Ne	Ne
Davčna stopnja	70 odstotkov	Po lestvici davka od dohodka fizičnih oseb	Cedularno (20%) in Sintetično (če presega omejitve komplemetarnega davka)	Po lestvici davka od dohodka fizičnih oseb
Zastaralno obdobje	10 let absolutno	3 leta relativno / 6 let absolutno	5 let relativno / 10 let absolutno	5 let relativno / 10 let absolutno oziroma zgolj 10 let absolutno, če je dokazana davčna utaja
Obnova	Ne, nikoli	Izjemoma da	Le komplementarni davek	Da, vedno
Je dopustno dokazovati pravo naravo dohodkov?	Ne	Da	Da	Da
Javna objava	Ne	Da	Ne	Ne

Vir: lastna izdelava

5. Zaključek

Davki so neizogibni za delovanje sodobne družbe, so cena življenja v civilizaciji, če parafraziramo besede nekdanjega vrhovnega sodnika Združenih držav Amerike Oliverja W. Holmesa. Kljub temu, da davčni zavezanci želijo živeti v civilizirani družbi, pa niso tako navdušeni nad plačevanjem

cene, zato se pogosto želijo izogniti plačilu davkov, in sicer tudi na nezakonit način. Zgodi se, da utajen denar kljub temu uživajo, tako da ga bodisi porablja za osebno porabo ali pa za nakup raznih navzven vidnih oblik premoženja, kot so nepremičnine, avtomobili, plovila. Če davčni organi zavezancev ne uspejo ujeti neposredno pri davčni utaji, lahko na posreden način, preko povečanja premoženja ali porabe, ki ne ustreza njihovim obdavčenim in davka prostim virom, sklepajo, da so zavezanci storili davčno utajo in jim na ta način naložijo v plačilo davek od dohodka.

Posreden način ugotavljanja dohodka pri fizičnih osebah poznajo vse sodobne države. V tem članku so predstavljene štiri od njih, in sicer Slovenija, Hrvaška, Srbija in Avstrija. Značilnost prvih treh držav, ki so bile nekdanj del skupne države, so posebna materialna in procesna pravila za ugotavljanje neprijavljenega dohodka, med tem ko Avstrija uporablja splošne določbe. Razlogov za potrebo po posebni ureditvi v tej raziskavi sicer nismo preučevali, toda domnevamo, da je povezan s stopnjo davčne kulture davčnih zavezancev ter znanjem davčnih organov, da tudi prek splošnih določb dosežejo približno enake učinke, kot bi jih dosegli z uporabo posebnih predpisov.

Tudi posebne ureditve v Sloveniji, na Hrvaškem in v Srbiji se precej razlikujejo med sabo. Še najbolj izstopa je slovenska ureditev, ki tovrstne dohodke obdavči kar s posebnim 70-odstotnim davkom, kar se zdi pretirano v primerjavi z obdavčitvijo preostalih dohodkov fizičnih v Sloveniji. Poleg tega davčna uprava ureditev, ki velja od 1. 1. 2014, razlaga na način, da ni mogoče dokazovati prave narave dohodka, ampak se vsak neprijavljen dohodek obdavči po tej davčni stopnji. Tu, tako se zdi, daje davčni organ verjetnosti prednost pred materialno resnico, kar je ustavno sporno. Tudi Hrvaška ureditev, ki določa fikcijo, po kateri se tovrstni dohodki štejejo za pridobljene, ko to ugotovi davčni organ, je lahko problematična, in sicer z vidika pretirane obdavčitve in *de facto* nezastarljivosti, kar vpliva na pravno varnost, posebej takrat, ko bi davčni organi iz javnih registrov brez težav ugotovili, da je določena oseba lastnik premoženja. Glede prvega gre za to, da so vsi dohodki, čeprav so bili morda pridobljeni v različnih letih, obdavčeni v istem letu, kar pomeni obdavčitev po višji davčni stopnji, kot če bi bili obdavčeni v letih, ko so bili dejansko pridobljeni. V drugem primeru pa je sporna določba, da zastaralni rok začne teči šele takrat, ko je davčni organ izvedel za tovrsten dohodek in ne takrat, ko je bil dohodek dejansko pridobljen. Srbska ureditev se zdi s teh vidikov še najmanj problematična, saj določa le, da ni mogoče uveljavljati nobenih stroškov, ampak da se kot drugi dohodek obdavči celoten neprijavljen dohodek (brez priznanja kakršnikoli normiranih stroškov).

Po slovenski in avstrijski ureditvi se pri izračunu neprijavljen dohodek izračuna z upoštevanjem premoženja in porabe, med tem ko hrvaška in srbska ureditev porabo izrecno izključujeta. Prva rešitev v teoriji nedvomno daje bolj pravilne rezultate. Toda to velja samo, če davčni organ razpolaga s podatki o porabi. V nasprotnem primeru pa lahko povzroči neenako obravnavo zavezancev, saj bodo tisti, ki so sredstva porabljali na transparenten način (npr. nakupi prek plačilnih kartic, poslovanje prek banke), obdavčeni bolj od tistih, ki so poslovali netransparentno (npr. le z gotovino). Porabo je dejansko težko ugotavljati, kar je tudi razlog za to, da ni vključena v hrvaško in srbsko ureditev. Ob tem velja dodati, da je ugotavljanje porabe še bistveno bolj zahtevno od iskanja premoženja, zato to draži in podaljšuje postopke, kar pomeni, da je treba preučiti smiselnost in ekonomičnost te rešitve.

Hrvaška ureditev ima edina še to posebnost, da se osebni podatki oseb, ki jim je bil odmerjen davek od nenapovedanih dohodkov, javno objavijo. Gre za relativno novo določbo (začela je veljati konec leta 2013), zato je preteklo premalo časa, da bi ugotovili, ali gre za učinkovit ukrep za preprečevanje izogibanja plačila davkov. Po izkušnjah iz Slovenije, kjer neplačevanje davkov v zavesti ljudi ni nemoralno dejanje, ampak se pogosto zavezanci s tem celo hvalijo, pa verjetno ne bo prinesel pomembnejših rezultatov. Če je davčna kultura na Hrvaškem podobno nizka, javna objava kršiteljev ne bo imela zelenih učinkov.

Literatura

- Antolić, Aleksandra, Sunčana Sović Digna, Dubravka Sekulić Grgić, Zdenka Koharić, Nada Petrović, Dinka Salmić, Davorka Štimac, Marijana Vuraić Kudeljan (2009) *Opći porezni zakon s komentarom*. Zagreb: Institut za javne financije
- Arbutina, Hrvoje, Tereza Rogić Lugarić (2010) *Osnove poreznog prava*. Zagreb: Društveno veleučilište u Zagrebu
- Doralt, Werner, Hans Georg Ruppe, Gunter Mayr (2013) *Grundriss des österreichischen Steuerrechts. Band I*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung
- Doralt, Werner, Hans Georg Ruppe, Tina Ehrke-Rabel (2011) *Grundriss des österreichischen Steuerrechts. Band II*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung
- Englisch, Joachim: *The Impact of Human Rights on Domestic Substantive Taxation: the German Experience*. V: Georg Kofler, Miguel Poiarés Maduro,

- Pasquale Pistone (ur.) (2011) *Human Rights and Taxation in Europe and the World*. IBFD: Amsterdam
- Fidermuc, Katarina, (2013) Ivan Simič: Srbi plačujejo nižje davke in bolj spoštujejo direktorja davčne uprave. Delo z dne 22. 4. 2013, <http://www.delo.si/zgodbe/ozadja/ivan-simic-srbi-placujejo-nizje-davke-in-bolj-spostujejo-direktorja-davcne-uprave.html>, 4. 2. 2014
- James, Simon, Christopher Nobes (2000) *The Economics of Taxation*. Essex: Pearson Education Limited
- Jelčić, Barbara (2011) *Porezi – opći dio*. Zagreb: Visoka poslovna škola Libertas
- Jelčić, Božidar, Olivera Lončarić-Horvat, Jure Šimović, Hrvoje Arbutina (2002) *Financijsko pravo i financijska znanost*. Zagreb: Narodne novine
- Kerševan, Erik (2013) *Ustavne omejitve davčnega poseganja v lastninsko pravico*. Javna uprava 49(1–2): 5–18
- Kobal, Aleš (2004) *Dohodnina po novem*. Maribor: Davčno-finančni raziskovalni inštitut
- Kolar, Iztok, Tomaž Kuralt (2014) Slovenska praksa odmere davka po petem odstavku 68. člena ZDavP-2. *Podjetje in delo* 40(2): 346–359
- Lilić, Stevan (2012) *Upravno pravo i upravno procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
- Maučec, Matija (2012a) *Cenitev davčne osnove nepojasnjenih dohodkov fizične osebe – pravne podlage in postopek pridobivanja podatkov za davčni nadzor davka po petem odstavku 68. člena ZDavP-2 (1. del)*. *Davčno-finančna praksa* (5): 5–11
- Maučec, Matija (2012b) *Cenitev davčne osnove nepojasnjenih dohodkov fizične osebe*. Magistrska naloga. Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru
- Pavčnik, Marijan (2013) *Teorija prava*. Ljubljana: GV Založba
- Podlipnik, Jernej (2013) *Obdavčitev nezakonitega in neprijavljenega dohodka*. *Podjetje in delo* 39(6-7): 1127–1142
- Popović, Dejan (2011) *Poresko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
- Popović, Dejan, (2006) *Princip jednakosti građana u poreskom pravu*. Zbornik radova u elektronskom formatu, <http://www.ius.bg.ac.rs/Naucni/Razvoj%20prav-nog%20sistema%202006/09%20-%20Projekat%202006-18.pdf>, 7. 2. 2014
- Prelević, Božo (2014) *Zastara u poreznom postupku*. *Računovodstvo i porezi u praksi* (5): 161–168
- Ritz, Christoph, Helga Rathgeber, Birgitt U. Koran (2009) *Abgabenordnung neu*. Wien: Linde Verlag
- Ritz, Christoph (2011) *Bundesabgabenordnun Kommentar*. Wien: Linde Verlag
- Simič, Ivan (2014) *Varstvo pravic – prijava premoženja in cenitev davčne osnove pri fizičnih osebah*. *Odvetnik* (65): 17–21
- Stanovnik, Tine (2004) *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
- Svenšek, Katja (2014) *Intervju Jana Ahčin*. *Objektiv* z dne 25. 1. 2014, str. 8–10

- Šimović, Jure, Hrvoje Arbutina, Nikola Mijatović, Tereza Rogić Lugarić, Sonja Cindori (2010) Hrvatski fiskalni sustav. Zagreb: Narodne novine
- Thuronyi, Victor (ur.) (1996): Tax Law Design and Drafting. Washington: International Monetary Fund
- Tiley, John, Glen Loutzenhiser (2012) Revenue Law, Oxford in Portland, Oregon: Hart Publishing
- Tipke, Klaus, Joachim Lang (ur.) (2013): Steuerrecht, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt
- Vranješ, Mile (2011) Financijsko pravo: financijski sistem u Srbiji. Beograd: Zavod za učbenike
- Wakounig, Marian (1998) Davčno inšpiciranje in ocena davčne osnove. Ljubljana: MFB Consulting
- Žunić Kovačević, Nataša (2009) Zastara – o primjeni građanskopravnih pravila u poreznom pravu i sudska praksa. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 30(1): 683–702

Predpisi

- Bundesabgabenordnung, BGBL., 194/61, 201/65, 141/66 (VfGH), 134/69, 224/72, 262/72, 577/73, 472/74 (VfGH), 787/74, 667/76, 48/77 (VfGH), 320/77, 151/80, 336/81, 620/81, 201/82, 587/83, 409/84 (VfGH), 531/84, 557/85, 325/86, 73/87 (VfGH), 312/87, 663/87, 412/88, 660/89, 10/91, 457/91 (VfGH), 695/91, 448/92, 449/92, 648/92 (VfGH), 12/93, 257/93, 583/93 (VfGH), 694/93, 818/93, 611/94 (VfGH), 680/94, 681/94, 682/94, 50/95 (K über Idat), 201/96, 411/96, 797/96, 70/97, 9/98, 28/99, 106/99, 164/99, 142/00, 59/01, 144/01, 84/02, 97/02, 132/02, 155/02, 71/03, 124/03, 57/04, 180/04, 2/05 (VfGH), 161/05, 99/06, 100/06, 143/06, 24/07, 99/07, 2/08, 65/08, 85/08, 20/09, 52/09, 135/09, 9/10, 34/10, 58/10, 105/10, 111/10, 76/11, 112/11, 22/12, 112/12, 14/13, 70/13, 13/14, 40/14 in 105/14
- Einkommensteuergesetz, BGBL., 400/88, 660/89, 257/90, 281/90, 10/91, 28/91, 412/91, 458/91 (VfGH), 695/91, 699/91, 44/92 (VfGH), 99/92 (VfGH), 12/92, 314/92, 448/92, 449/92, 698/92 (VfGH), 12/93, 253/93, 254/93, 532/93, 694/93, 818/93, 314/94, 680/94, 681/94, 21/95, 50/95 (K über Idat), 297/95, 499/95 (VfGH), 201/96, 411/96, 417/96, 600/96, 755/96, 797/96, 798/96, 39/97 (VfGH), 122/97, 35/98 (DFB), 128/97 (VfGH), 130/97, 9/98, 30/98, 31/98 (VfGH), 49/98 (VfGH), 79/98, 126/98, 28/99, 48/99 (VfGH), 106/99, 13/00 (VfGH), 79/00, 21/00 (VfGH), 29/00, 71/00, 142/00, 2/01, 47/01, 59/01, 103/01, 144/01, 7/02, 54/02, 68/02, 78/02 (VfGH), 84/02, 100/02, 132/02, 155/02, 165/02 (VfGH), 1/03 (VfGH), 4/03 (VfGH), 10/03, 22/03 (VfGH), 71/03, 80/03, 124/03, 133/03, 51/04 (VfGH), 57/04, 102/04 (VfGH), 130/04 (VfGH), 180/04, 8/05, 34/05, 35/05, 36/05, 45/05, 103/05, 104/05, 112/05, 115/05, 161/05, 99/06, 100/06, 101/06, 109/06 (VfGH), 134/06, 151/06 (VfGH), 155/06 (VfGH), 3/07 (VfGH), 24/07, 45/07, 99/07, 100/07, 102/07, 104/07, 2/08, 44/08, 65/08, 82/08, 85/08, 133/08, 137/08,

140/08, 26/09, 27/09, 52/09, 61/09, 79/09, 101/09 (VfGH), 135/09, 151/09, 9/10, 29/10, 34/10, 58/10, 81/10, 89/10 (VfGH), 94/10 (VfGH), 105/10, 111/10, 41/11 (VfGH), 76/11, 77/11, 112/11, 123/11, 22/12, 112/12, 53/13, 135/13, 156/13, 13/14, 40/14 in 105/14

Income Tax (Trading and Other Income) Act 2005

Opći porezni zakon, NN 147/08, 18/11, 78/12, 136/12 in 73/13

Ustava Republike Slovenije, Ur. l. 33I/1991, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90, 97, 99

Ustav Republike Srbije, Sl. g. 98/06

Zakon o davčnem postopku, Ur. l. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 32/12, 94/12, 101/13 – ZDavNepr, 111/13, 25/14 – ZFU, 40/14 – ZIN-B in 90/14

Zakon o dohodnini, Ur. l. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 9/12 – odl. US, 24/12, 30/12, 40/12 – ZUJF, 75/12, 94/12, 52/13 – odl. US, 96/13, 29/14 – odl. US in 50/14

Zakon o opštem upravnem postopku, Sl. l. SRJ, 33/97 in 31/01

Zakon o općem upravnem postopku, NN 47/09

Zakon o poreskom postopku i poreskoj administraciji, Sl. g. 80/02, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05 – dr. zakon, 62/06 – dr. zakon, 61/07, 20/09, 72/09 – dr. zakon, 53/10, 101/11, 93/12, 47/13, 108/13, 68/14 in 105/14

Zakon o porezu na dohodak, NN 127/00, 150/02, 163/03 in 30/04

Zakon o porezu na dohodak, NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14 in 143/14

Zakon o porezu na dohodak građana, Sl. g. 24/01, 80/02 – dr. zakon, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06 – ispravka, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11 – US, 93/12, 114/12 – US, 47/13, 48/13 – ispravka, 108/13, 57/14 in 68/14 – dr. zakon

OBDAVČITEV NEPRIJAVLJENIH DOHODKOV POSAMEZNIKOV

Povzetek

Posamezniki pogosto neradi plačujejo davke, zaradi česar ne napovedo (vseh) ustvarjenih dohodkov, vendar pa se ne morejo upreti prikazu svojega bogastva bodisi s posedovanjem vrednih premetov ali visoko porabo. Pomembnejše vrzeli med povečanjem čistega premoženja posameznikov in njihovo porabo ter obdavčenimi in davka prostimi viri določenega časovnega obdobja pogosto pritegnjejo pozornost davčnih organov. S pomočjo teh vrzeli davčni organi izračunajo davčne osnove ob upoštevanju povsem preproste ekonomske logike, da je dohodek določenega obdobja posameznikov seštevek njihove porabe in spremembe vrednosti neto premoženja v istem časovnem obdobju. Zaradi poenostavitev je potrošnja včasih izločena iz enačbe in je torej dohodek enak spremembi (povečanju) premoženja v določenem obdobju. V nobenem od teh primerov ne gre za dejanske, ampak zgolj za ocenjene dohodke posameznikov. Če dohodki, ki so ocenjeni na ta način, presegajo obdavčene ali davka proste vire, so lahko obdavčeni. Države, ki so obravnavane v tem članku (Hrvaška, Srbija, Avstrija in Slovenija), sicer uporabljajo enako ekonomsko logiko za ocenjevanje neprijavljenih dohodkov posameznikov, vendar se njihove zakonske ureditve precej razlikujejo, in sicer glede vrste davka, s katerim je obdavčen neprijavljen dohodek (običajna dohodnina ali posebni davek), davčnih stopenj (običajna ali posebna davčna stopnja), določb o zastaralnem obdobju (od tri do deset let), obveznosti davčnih organov, da obnovijo že končan postopek odmere dohodnine, možnosti posameznikov, da dokažejo pravo naravo neprijavljenih dohodkov, in pristojnosti davčnih organov, da javno objavijo osebne podatke posameznikov, ki jim je bil odmerjen davek od nenapovedanih dohodkov. Ta članek predstavi in analizira podobnosti in razlike med zakonodajami izbranih držav.

Ključne besede: obdavčenje, neprijavljeni dohodek, ocena, metoda spremembe neto premoženja, potrošnja, Slovenija, Hrvaška, Srbija, Avstrija

TAXATION OF UNREPORTED PERSONAL INCOME

Summary

Individuals are often reluctant to pay taxes, so they do not (fully) report the income they earn, but cannot resist publicly showing their wealth, either by possessing valuables or by high spending. Significant gaps between individuals' increases of net property, their spending and taxed or tax-free sources in a certain period usually attract the attention of tax authorities. They use these gaps to calculate tax bases in tax assessment procedures, taking into account a very simple economic logic that individuals' income of certain period is the sum of their consumption and a change in their net wealth of the same period. For reasons of simplification, spending is sometimes excluded from the equation and therefore unreported income equals a change (an increase) of individuals' net wealth of certain period. Neither way are personal incomes ascertained factually but are merely estimated. Whenever incomes, which are estimated in this way, exceed the reported taxed or tax free sources, they can be taxed. Although countries discussed in this article (Croatia, Serbia, Austria and Slovenia) all basically use the same economic logic for estimating individuals' unreported income, their legislation differs, namely regarding the type of tax which unreported income is taxed with (regular income tax or special tax), the tax rate (standard or special tax rate), the statute of limitations (from three to ten years), the obligation of tax authorities to renew the already completed personal income tax assessment procedure, the possibility of individuals to be able to prove the true nature of unreported income, and the competence of tax authorities to publish personal data of individuals who have had tax levied on their unreported income. This article presents and analyses the similarities and differences of regulations in selected countries.

Key words: taxation, unreported income, estimation, net worth method, consumption, Slovenia, Croatia, Serbia, Austria